

Magie in aardewerk

BEELDEN UIT HET TERRACOTTA LEGER IN DRENTHE

Het Drents Museum in Assen presenteert tot en met 31 augustus 2008 een bijzondere tentoonstelling. Voor het eerst in Nederland zijn de beroemde terracotta beelden uit het grafcomplex van Qin Shihuangdi, de eerste keizer van China, te zien. Zeker veertien originele, levensgrote terracotta soldaten, die een rol vervulden in de keizerlijke grafcultuur, worden geëxposeerd. Behalve de terracotta soldaten bestaat de tentoonstelling uit meer dan tweehonderd bijzondere en kostbare grafgiften uit de Qin en Westelijke Han-dynastie.

Het offeren van mensen vormde in China eeuwenlang een belangrijk ritueel bij het begraven van adellijke personen. Dit ritueel kwam voort uit het geloof in een leven na de dood. De geofferde mannen en vrouwen, met name concubines werden ritueel gedood, zouden hun vorst begeleiden en beschermen in het hiernamaals.

In de loop van de vijfde eeuw voor Christus vond men in graven, behalve restanten van mensenoffers, ook terracotta beelden. Archeologen interpreterden de aanwezigheid van deze aardewerken grafbeelden als een vervanging van mensenoffers, want het doden van een mens betekende toch het verlies van een functionaris of soldaat. De levensgrote terracotta figuren vormden een tussenfase in de overgang van mensenoffers naar een meer symbolische weer-

gave van grafoffers. De kleine, elegante terracotta figuren van ongeveer veertig centimeter hoogte uit de Westelijke Han-dynastie (202 voor Chr. tot 9 na Chr.) zijn hiervan een goed voorbeeld. Het graf van Qin Shihuangdi bevatte restanten van mensenoffers en levensgrote gestalten van gebakken klei.

Koning Zheng

In 221 voor Chr. werd Ying Zheng tot koning van de Chinese staat Qin gekroond. Hij wist met zijn leger de Strijdende Staten te verslaan. Deze zes koninkrijken, die ongeveer de helft van het huidige China beslaan, strekten in de periode van 475 tot 221 voor Christus om de economische en militaire macht. De veroverde staten werden onder een gesloten, min of meer centralistisch bestuursstelsel geplaatst. Volgens Zheng was de overwin-

ning op de vijandelijke gebieden niet uitsluitend zijn verdienste, maar zou hij met behulp van de geesten van zijn voorouders de andere koninkrijken hebben verslaan. Tevens besliste hij dat het koninkrijk Qin alleen kon voortbestaan als de koning een nieuwe titel zou krijgen, waarin politiek en religie met elkaar verenigd zouden worden. Wijze mannen bestudeerden de mythische geschiedenis van China en kozen de titel 'San Huang', de naam van de Drie Verhevenen, die de beschaving naar China hadden gebracht. Koning Zheng wilde 'Huang' combineren met de term voor de oppergod *di* en de titel moest voorafgegaan worden door het rangtelwoord *sh*, eerste. Vanaf dat moment ging Zheng door het leven als Qin Shihuangdi, wat letterlijk betekende 'eerste verhevene goddelijke', maar

simpelweg werd vertaald met 'keizer'. Hiermee eiste hij de hoogste machtspositie in de staat op, namelijk hoger dan een koning en op gelijk niveau met de goden. Hij werd gezien als een schakel tussen hemel en mens. Toch beschikte hij over voldoende realiteitszin om kort na zijn troonsbestijging een begin te maken met het ontwerp voor zijn graf en de bouw ervan te laten uitvoeren door duizenden dwangarbeiders. Qin Shihuangdi stierf in 210 voor Chr. tijdens een rituele pelgrimstocht naar de heilige bergen in zijn keizerrijk. In de negende maand na zijn dood werd hij begraven in zijn 'ondergronds paleis voor de eeuwigheid'.

Een vorstelijk mausoleum

Koningen uit het oude China besteedden tijdens hun leven de nodige aandacht aan het toekomstige graf. Dat gold ook voor de eerste keizer. Op de plaats waar de vroegere koningen van Qin zijn begraven, bij de noordelijke voet van de berg Li, moest ook de laatste rustplaats voor Qin Shihuangdi komen. De grond bevatte onder meer jade en goud en leek de ideale plaats voor een keizerlijke graflocatie. Ook de ligging was gunstig. Vanuit het zuiden werd het graf beschermd door de berg Li, vanuit het noorden door de rivier Wei. Aan de westkant zorgden bergruggen voor beschutting, maar de oostkant vormde een zwakke schakel in de bescherming. Er lagen verschillende passen die de doorgang vormden naar het Grote Centrale Laagland, het vijandelijk gebied. Om deze kant van het grafcomplex goed te kunnen verdedigen, liet Qin

Shihuangdi het terracotta leger bouwen.

Het mausoleum is gebouwd naar het ontwerp van zijn paleis in de toenmalige hoofdstad Xianyang. Het hele complex besloeg een oppervlakte van ruim zesenvijftig vierkante kilometer en bestond uit boven- en ondergrondse elementen.

Door de eeuwen heen is de graflocatie van Qin Shihuangdi altijd bekend gebleven, aangezien de grafheuvel duidelijk waarneembaar is in het landschap. Archeologen vermoeden dat de heuvel in het centrum van een groter ondergronds grafcomplex ligt. De keizerlijke graftombe bevindt zich onder de grafheuvel, maar het graf is tot op heden niet geopend.

Op het terrein zijn ongeveer 180 offerkuilen gevonden. Daar hebben archeologen bijzondere vondsten gedaan: levensgrote terracotta beelden van leden van de hofhouding, acrobaten, stalknechten en ook bronzen watervogels en een stenen wapenuitrusting.

Het terracotta leger

De terracotta soldaten van Qin Shihuangdi werden gemaakt om hem voor eeuwig te beschermen. Het vervaardigen van de beelden lijkt een eerbetoon aan het leger, omdat de eerste keizer met behulp van zijn soldaten de eerste Chinese eenheidsstaat heeft gesmeed, waarin het hele land onderworpen was aan zijn wil. De levensgrote beelden werden geplaatst in vier enorme ondergrondse verblijven, maar niemand heeft ooit dit leger van klei in zijn geheel gezien, zelfs Qin Shihuangdi niet.

Ten oosten van de grafheuvel zijn drie van deze ondergrondse verblijven gevonden, waarin de verschillende legereenheden in gevechtssorde stonden opgesteld: een linker-, rechter- en midden-colonne plus de commandostaf. De terracotta soldaten stonden vijf tot zeven meter onder de grond en waren voorzien van wapens. Ook zijn strijdagens en paarden van aardewerk ontdekt. Bijzonder is dat het terracotta leger een bijna levensechte in-

druk maakt. De beelden hebben een individueel uiterlijk, nemen verschillende houdingen aan en variëren in lengte en breedte. Bij het modelleren van de laatste fijne kleilaag hebben de krijgers een persoonlijke uitstraling gekregen. Haardracht en gezichtsuitdrukking zijn steeds verschillend. De uniformen van de soldaten waren oorspronkelijk gekleurd in geel, groen, rood, zwart, wit of violet, waarmee kennelijk verschillende legeronderdelen en rangen werden aangeduid. Van sommige figuren is de beschrijving aan de hand van verfresten te reconstrueren, maar dit is een ingewikkeld en kostbaar proces.

In het verleden hebben rebellen en rovers de ondergrondse ruimtes geopend om wapens te stelen. Ook een brand, die vermoedelijk in 206 voor Chr. woedde, heeft grote schade aangericht en een groot aantal beelden misvormd. De beelden van klei hebben eveneens te lijden gehad onder de natuurlijke omgeving. Regelmatige overstromingen en het gewicht van de aarde hebben hun sporen nagelaten. Tegenwoordig moet het terracotta leger behandeld worden tegen een schimmelvorming, die wordt veroorzaakt door de wisselende weersomstandigheden en de invloed van grote bezoekersaantallen.

In 2007 zijn ongeveer vijftienhonderd terracotta soldaten opgegraven en zo goed mogelijk gerestaureerd, maar nog zeker zesduizend liggen bedolven onder een dikke laag aarde.

De tentoonstelling

"Ontroerend mooi, expressief, veel indrukwekkender dan ik me had voorgesteld." Reacties

van bezoekers op de terracotta beelden drukken bewondering en verbazing uit. Over de museale presentatie is goed nagedacht. Verschillende ruimtes zijn met behulp van zwarte, bijna transparante doeken in kleinere tentoonstellingsruimtes opgedeeld. Het licht is gedempt en op de achtergrond klinkt sfeervolle Chinese muziek. In vitrines staan de grafgraven uitgestald: dieren en munten van jade en goud, exotische bronzen vogels, een miniatuur terracotta graanschuur die verwijst naar een rijke oogst en voedsel garandeerde voor de dode in het hiernamaals.

De terracotta soldaten staan opgesteld op een zwart podium en tegen de donkere achtergrond komen ze schitterend uit. Van alle kanten - ook van bovenaf - kun je ze bekijken: de geknielde boogschutter, de streng uitziende generaal met een fraai gedecoreerd borstharnas, de onbewapende soldaat met zijn haar

in een knotje, de wagenmenner met gestrekte armen. Prachtige details zijn aangebracht, zoals een opvallende gesp aan een riem, gevlochten versiering op schoenen, verschillende hoofddeksels. Ook het terracotta paard, voorzien van hoofdstel en zadel, is indrukwekkend. Een computeranimatie laat de reconstructie van het mausoleum van Qin Shihuangdi zien. Door een driedimensionale opzet kunnen de terracotta figuren in de oorspronkelijke ruimte worden gezet, waardoor een aardig beeld gevormd wordt van het ondergrondse deel van de keizerlijke graftombe.

Drents Museum
Brink 1
9401 HS Assen
Tel. 0592-377773
Open: dinsdag t/m zondag
van 10.00 - 17.00 uur
www.drentsmuseum.nl

EDUCATIEVE PROGRAMMA'S

Voor het basis- en voortgezet onderwijs zijn bij deze tentoonstelling lesprogramma's ontwikkeld. De museumles voor het voortgezet onderwijs omvat de volgende onderdelen:

- een introductie voor alle leerlingen door middel van een korte film die uitleg geeft over de grafvondsten van Qin Shihuangdi (15 minuten);
- splitsing van de groep leerlingen, waarna iedere groep afwisselend:
 - een multimedia-inleiding met doe-activiteiten volgt (bijvoorbeeld het dragen van een oud Chinees harnas) onder begeleiding van een museumdocent, en
 - een rondleiding langs de expositie maakt onder leiding van de eigen docent. Iedereen krijgt een klein informatieboekje met een korte beschrijving van de tentoongestelde objecten (2x 30 minuten).

In totaal duurt het educatieve programma, inclusief de wisselingen, ongeveer anderhalf uur. Het is niet nodig om het onderwerp van tevoren te behandelen. De onderwijsprogramma's zijn te boeken via: 0592-377709 (maandag tot en met donderdag). De programma's starten om 9.00, 11.00, 13.00 en 15.00 uur. Groepsgrootte: maximaal 35 leerlingen.

Kosten: € 3,50 (groepsentree en programmakosten) per leerling.